

Uluslararası İlişkilerde Terörizm ve Diaspora İlişkileri: ASALA ve Ermeni Diasporası

Svetlana SARİBAYOVA^(*)

Öz

Bu çalışmada ASALA terörizminin 20.yüzyıldaki uluslararası ilişkiler üzerindeki stratejik etkisi incelenmektedir. Makalede merkezî yer, Ermeni diasporasının ASALA ile ilişkileri örneğinde incelenen terör örgütlerinin faaliyetlerinde diasporanın rolüne verilmiştir. 1975-1983 döneminde aktif olan ASALA "birisinin teröristinin diğerinin özgürlük savaşçısı" olduğunun canlı örneğidir. Türkiye, ülkenin güvenliğini ve vatandaşlarını, özellikle de diplomatik temsilcilerini tehdit eden bir terör örgütü olan ASALA'ya karşı savaşırken, dünyadaki Ermeni diasporası bu örgütü Ermeni halkının hakları ve adalet için savaşan bir örgüt olarak değerlendiriyor ve ASALA'ya çeşitli yardımlarda bulunuyordu. Bu çalışma, sosyal inşacılık kuramının özelliklerini, temel terimlerini ve onların terör örgütlerinin analizine uygulanmasını ele almaktadır. Sosyal inşacılık kuramının "kimlik" kategorisi ve "Biz"-Ötekiler" ikilemi çerçevesinde diaspora tarafından terör örgütlerine verilen desteği anlamak için bir girişim yapılmıştır. Çalışmada, terör örgütlerinin faaliyetlerinin diasporayı ortak bir fikir etrafında toplayarak etnik kimliği güçlendirebileceği sonucuna varılmıştır. Çalışma, Türkiye devletinin ve Ermeni diasporasının ASALA'ya yaklaşımının farklı olması açısından aynı örgütün farklı toplumlardan farklı algılanabileceği fikrini de doğrulamıştır.

Anahtar Kelimeler: ASALA, Diaspora, Terör Örgütü, Uluslararası Terörizm, Özgürlük Savaşı.

Özgün Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 20.06.2022

Kabul Tarihi: 17.04.2023

(*) Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.

E-posta: sv.saribeyli@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9987-4864>



Svetlana Saribayova, "Uluslararası İlişkilerde Terörizm ve Diaspora İlişkileri: Asala ve Ermeni Diasporası," *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 16, (Mayıs 2023): 55-75

DOI: <http://doi.org/10.32739/uskudarsbd.9.16.119>



Bu eser [Creative Commons Atf-GayriTicari-Türetilemez 4.0 Uluslararası Lisansı](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/) ile lisanslanmıştır.

Relationship between Terrorism and Diaspora: ASALA and the Armenian Diaspora

Svetlana SARIBAYOVA^(*)

Abstract

This study examines the strategic impact of ASALA terrorism on international relations in the 20th century. The central place in the article is given to the role of the diaspora in the activities of terrorist organizations, which was studied on the example of the relations of the Armenian diaspora with ASALA. ASALA, active in the period of 1975-1983, is a vivid example of how one man's terrorist can be another's freedom fighter. While Turkey was fighting against ASALA as a terrorist organization threatening the security of the country and its citizens, especially its diplomatic representatives, the Armenian diaspora around the world regarded ASALA as an organization fighting for justice and the rights of the Armenian people and provided various form of assistance to it. This research paper discusses the concept of social constructivism, its basic terms and the application of the terms to the analysis of terrorist organizations. On the basis of the "identity" category of the social constructivism concept and the "We"- "They" dichotomy an attempt will be made to understand the support given to the terrorist organizations by the diaspora. Based on the results of the study, it was concluded that the activities of terrorist organizations can strengthen ethnic identity by rallying the diaspora around a common idea. The study also confirmed the idea that the same organization can be perceived differently by different societies: while the Turkish state fought ASALA as a terrorist organization, some members of the Armenian diaspora perceived this organization as a justice-fighter and honored the "ASALA veterans."

Keywords: ASALA, Diaspora, Terrorist Organization, International Terrorism, Freedom Fighting.

Original Research Article

Submission Date: 04.08.2022

Acceptance Date: 29.11.2022

^(*) DPh.D Student, Sakarya University, Social Sciences Institute, International Relations Department.

E-mail: sv.saribeyli@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9987-4864>



Svetlana Saribayova, "Uluslararası İlişkilerde Terörizm ve Diaspora İlişkileri: Asala ve Ermeni Diasporası," *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, issue: 16, (May 2023): 55-75
DOI: <http://doi.org/10.32739/uskudarsbd.9.16.119>



This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

Giriş

XX. yüzyılın ikinci yarısında uluslararası ilişkiler sisteminin gelişmesi terörizmin uluslararası düzeye ulaşmasına ve uluslararası güvenlik için büyük tehditlerden birini oluşturarak dünyanın ciddi sorunlarından biri haline gelmesine yol açmıştır. 1972 yılında Münih'te İsraili atletleri rehin alan “Kara Eylül” isimli Filistinli terör örgütü, bir ulusötesi terör eylemi gerçekleştirerek “uluslararası terör” kavramının doğuşuna neden olmuştur.¹ Terörizm yerel çerçeveden ayrılarak Orta Doğu merkezli bir terör grubu tarafından Avrupa’da uygulanır hale gelmiştir. Buna paralel olarak ASALA terörizminin partiler ve siyasi hareketlerden ayrı bir kurum olarak oluşması süreci başlamıştır. Avrupa, Amerika ve Ortadoğu’da geniş bir diaspora ağı bulunan Ermeniler, terörizmin Türkiye tarafından “Ermeni soykırımı”nın tanınmasına yardımcı olacağına karar vererek faaliyete geçmişlerdir. ASALA terörizminin faaliyete geçmesi, terörizmin uluslararası düzeye ulaşması ile de bağlantılı olabilir.

Teorik olarak, terörizm kavramının tanımlanması oldukça zordur. Terörizm yeni bir kavram olmamasına rağmen bu kavramın kapsamlı, özlü ve evrensel olarak kabul edilmiş bir hukuki tanımı mevcut değildir. Ülkeler ve halklar terör eylemleri için anlam ve tanımlar üretir ve bu anlam devletten devlete farklılık göstermektedir. Terörizm tanımında her devlet kendi güvenliğini hedefleyen tehditlere odaklanmaktadır. Örneğin, Türkiye, terörizm kavramını tanımlanmasında, bölücülük gibi tehditleri öne çekmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti devletinin tanımına göre terör; cebir ve şiddet kullanarak; “baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasa’da belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devleti’nin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.²

Rusya’nın Terörle Mücadele Hakkında Federal Kanunu’nun 3. maddesine göre, “terörizm; insanların korkutulması ve (veya) diğer yasadışı şiddet eylemlerine ilişkin devlet yetkililerin, yerel yönetimler veya uluslararası örgütlerin karar alma süreçlerini etkileme yöntemi ve şiddet ideolojisidir.”³ BM üye devletleri hâlâ terörle ilgili ortak olarak kabul edilmiş bir tanıma sahip değildir.⁴ Çünkü aynı eylemler farklı taraflarca hem terör hem de haklarının savunmasına yönelik bir mücadele olarak değerlendirilebilmektedir.

1 Eppie Briggs, “The Munich Massacre: A New History” (B.A., History University of Sydney, 2011), 6

2 Türkiye Cumhuriyeti’nin 3713 sayılı 12/4/1991 tarihli Terörle Mücadele Kanunu <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.pdf>, (Erişim Tarihi: 17.06.2022)

3 Федеральный закон Российской Федерации от 6 марта 2006 г. О противодействии терроризму [Federalniy zakon Rossiyskoy Federasii ot 6 marta 2006 q. O protivodeystvii terrorizmu] https://rg.ru/2006/03/10/borba-terrorizm.html?utm_source=rg.ru&utm_medium=offline&utm_campaign=back_to_online, (Erişim Tarihi: 17.06.2022)

4 Ben Saul, “Definition of “Terrorism” in the UN Security Council: 1985–2004,” *Chinese Journal of International Law* 4/1, (June 2005): 141–166

Araştırmının teorik ve metodolojik temeli olarak olayları intersübjektif düzeyde inceleyen sosyal inşacılık teorisi kullanılmıştır. Terörizmin sosyal inşacılık teorisi aracılığıyla analizinin bazı özellikleri vardır. Bu teori aktörlerin kimliği, çıkarları, sosyal kurumlarının incelemesine odaklanmaktadır. Dünyaya karşı tutumumuz gibi, ona ilişkin düşüncelerimiz de maddi olguların ve bu olgular hakkındaki algımızın göz önünde bulundurulması ile oluşturulmaktadır. Başka bir deyişle, olaylara karşı tutumumuz sosyal bir nitelik taşımakta, bizi “biz” olarak tanımlarken “Ötekiler”e karşı davranışımızı biçimlendirmektedir. Bu yazının amacı, araştırmanın teorik ve metodolojik temeli olarak sosyal inşacılık teorisi ve kimlik kategorisi ile “Biz”-“Ötekiler” ikilemi çerçevesinde terör örgütünün ideolojisi ile diaspora üyelerinin kendilerini tanımlaması arasındaki ilişkinin belirlenmesidir.

Çalışmaya başlangıç teşkil eden varsayımlar şunlardır: Terör örgütlerinin faaliyetleri diasporaların etnik kimliğini güçlendirebilir; bir devlet ve toplum için büyük bir tehdit olarak algılanan terör örgütleri, diğer bir toplum için kurtarıcı kahramanlar olarak kabul edilebilir. Uluslararası terörizmin gerçekliğin sosyal inşası olarak incelenmesinin yanı sıra, Ermeni diasporası ve ASALA örneği bazında diaspora ve terör örgütleri arasındaki bağlantılar da ele alınacaktır.

Sosyal İnşacılık Kuramı ve Terörizm

Günümüz dünyasında, terör tehdidi tüm dünya için büyük önem taşımaktadır. Terör örgütlerinin sayısındaki artışla birlikte, terör kurbanlarının sayısı da giderek artmaktadır. Terörizmin modern insanın psikolojisi üzerindeki etkisi yadsınamaz. Terör tehdidinin ciddiyetinin bir diğer nedeni terörle savaşın asimetrik niteliğidir. Yani, devletler terör örgütlerine karşı mücadele etmek için etkili bir mekanizmaya sahip değildirler. Buna ek olarak, teröristlerin eylemleri irrasyonel kabul edilir.⁵ Bu nedenle onların davranışlarını geleneksel kuramlara dayalı olarak analiz etmek oldukça zordur. Sosyal inşacılık kuramı, teröristlerin hedeflerine ulaşma yöntemlerini destekleyen topluluk ile terörist saldırıların kurbanı haline gelen topluluk arasında belirli çatışma ilişkilerinin kurulmasını sağlayan iç mekanizmaların incelenmesine yardımcı olmaktadır.

Sosyal inşacılık kuramı, geleneksel teoriler tarafından analizi zor olan dünya bilimsel sistemindeki önemli değişikliklerin bir yansıması olarak oluşmuştur.⁶ Bu teorinin ve onun sosyo-politik uygulamasının kurucuları Alexander Wendt, Nicholas Onuf, Fredrik Kratochvil, Benedict Anderson'dır. Sosyal yapılandırmacılık teorisi, 1990'ların ikinci yarısında çağdaş siyasi ve sosyal hayatın mevcut gerçeklerini artık yeterince analiz edemeyen rasyonalist kuramlara karşı ağırlık ve tamamlayıcı olarak ortaya çıkmıştır. Rasyonalist kuramlar (realizm, liberalizm, neo-realizm ve neoliberalizm) devlet merkezlidir. Devlet dışı aktörler uluslararası hayatta bir katılımcı olarak göz ardı edilir ya da marjinalleştirilir. Her iki durumda, bu aktörlerin

5 Matthew Kroenig and Pavel Barry, “How to Deter Terrorism,” *The Washington Quarterly* 35/ 2, (Spring, 2012): 21

6 Christine Agius, “Social Constructivism,” *Contemporary Security Studies* içinde ed. Alan Collins (New York: Oxford University Press, 2013), 87-103

incelenmesi günümüz insanına uyguladıkları etkinin rolü dikkate alındığında, yetersizdir. Örneğin, terörizm çalışmalarına yönelik teorik platform çok zayıf ve monotondur. Terörizm, davranışının görünürdeki irrasyonelliği nedeniyle analizi zor olan karmaşık bir toplumsal olgudur. Terörizm kavramının, nedenlerinin ve özelliklerinin tanımlanmasının karmaşıklığı, geleneksel yaklaşımların bu sosyal olgunun tam analizini yapamamasına yol açar. Eleştirel bir teori olarak sosyal inşacılık ayrı bir terör örgütünün incelenmesine, onun özelliklerinin, çıkarlarının ve kimliğinin belirlenmesine ve yeni etkileşim yöntemlerinin gösterilmesine yardımcı olmaktadır.

Sosyal inşacılık teorisi 1990'larda ortaya çıksa da, 11 Eylül 2001 terör saldırısı bu teoriye yeni bir ilgi dalgası yaratmıştır. Bu, terörizm, kontrolsüz göç, siyasi muhalefet ve çeşitli azınlık türlerinin hakları dahil olmak üzere çeşitli açılardan güvenlik çalışmalarına yönelik geleneksel yaklaşımların gözden geçirilmesine güçlü bir ivme kazandırdı.⁷ Bir yaklaşım olarak sosyal inşacılık, uluslararası ilişkiler disiplinine sosyolojik bir boyut getirmiştir. Bu yaklaşım, aktörlerin davranışlarının yalnızca biyoloji ve ekonomi yasalarına tabi olmadığını, daha karmaşık ve çok yönlü olduğunu göstermiştir. Sosyal inşacılık, sosyolojiye ve uluslararası ilişkiler sistemindeki aktörlerin sosyalleşme sürecine birincil önem verir. Sosyal inşacılık çerçevesinde, sosyal yapı, sosyal normlar ve kurallar, aktörlerin kimliği vb. kavramlar ön plana çıkar. Sosyal inşacılığın etkisiyle tüm bu kavramlar, aktörler arasındaki sembolik ve iletişimsel etkileşim sürecinde oluşan bir süreç olarak ele alınmaya başlanmıştır. Neorealistler gibi konstrüktivistler de siyaseti incelemek için yapı kavramını kullanırlar. Sosyal inşacılık teorisinin temsilcileri sosyal yapılara fikirleri, kültürü, sosyal normları ve kuralları, konuşma pratiğini, politik süreçleri ve politik öznelerin temellerinde oluşan sosyal rollerini dahil ederler. Yapı, birlikte sosyal rolleri ve her şeyden önce siyasi öznelerin siyasi davranışlarını etkileyen bir ilişkiler kompleksi ve bunları oluşturan koşullar olarak anlaşılır.

Sosyal inşacılığın gelişimi üzerinde önemli bir etki, "aktör-yapı" problemini ele alan teori geliştiren Alexander Wendt'in çalışmasıydı. Wendt, uluslararası yapıların yalnızca maddi değil, aynı zamanda genellikle daha uzun ve daha derin bir etkiye sahip olan insani faktörler nedeniyle oluştuğunu savunmuştur. Halk tarihindeki zaferler ve yenilgiler, kolektif "Ben" ve düşman/dost "Öteki" imgeleri aracılığıyla, tarihsel hafıza kalıpları biçiminde yeniden üretilir. Şaşırtıcı bir tutarlılıkla bu yansımalar, yüzyıllarca kamuoyunun hafızasında korunur. Wendt'e göre, tarihsel deneyimi kavrarken, oyuncuların davranışlarının iç güdülerini, dış çıkarlar ile kimlikleri arasındaki ilişkiyi anlamak önemlidir.⁸

Giddens, bir bireyi (aktörü) herhangi bir etnik grupla (yapıyla) özdeşleştirme sürecinin belirli bir senaryoya göre gerçekleştiğini savunur. Aktör, üyeleri belirli bir etnik grubun temsilcileri olan bir ailede doğar ve buna göre kendi dilinin, inancının, değerlerinin, geleneklerinin vb. işlediği belirli bir etnik alana dahil edilir. Büyüme sürecinde, bir kişinin etrafındaki dünya genişlemeye başlar ve bununla birlikte değer alanı da genişler. Aktörün

7 M. McDonald, "Securitization and the Construction of Security," *European Journal of International Relations* 14/4, (2008): 563

8 A. Wendt, "Anarchy is What States Make of It," *International Organization* 46/2, (1992):394

sosyalleşme süreci, etnik olanlar da dahil olmak üzere çok sayıda kurumu içerir (aile, okul, çevre, dini kurumlar vb.). Her yerde ona etnik kimliğin oluşumu için çeşitli normatif temeller sunulur. Bilim adamının belirttiği gibi, sosyalleşmenin yapısı, bir kişiyle etkileşimden önce, etkileşim sırasında ve sonrasında sürekli olarak mevcuttur. Aktör, yapı üzerinde hareket etmeye ve onu dönüştürmeye başlamadan önce zaten var olan, önceden belirlenmiş bir yapıyla karşılaşır. Yani sosyal sistemler/topluluklar ancak sürekli yapılanmaları nedeniyle var olurlar.⁹

Sosyal inşacılık evriminde geleneksel olarak iki yön vardır: ılımlı (temsilcisi- A. Wendt) ve eleştirel veya radikal sosyal inşacılık (temsilcisi- D. Campbell). Her iki yön de aynı başlangıç fikirlerine sahiptir: siyasi kurumların bir kişi için a priori verili olmadığını, sosyal etkileşimin bir ürünü olduğunu gösterme; sadece devlet değil, birey/toplumsal grup da siyasetin önemli bir öznesi olduğunu kabul etme.¹⁰ Eleştirel ve ılımlı sosyal inşacılık arasındaki farklar, kimlik anlayışında açıkça ortaya çıkar. İlimli sosyal inşacılar, kimliğin özsel yönlerini tanımlar ve siyaset öznesinin eylemlerini nasıl etkileyebileceklerine dair açıklamalar sunar. Radikal sosyal inşacılar ise sadece kimliği incelemekle kalmaz, daha da ileri giderler: Kimlik oluşumu süreciyle ilgili mitleri çürütmek amacıyla insanların motivasyonunu, olayların belirli bir yorumuna neden inandıklarını öğrenirler. Kimliğin doğası hakkında konuşurken, “ılımlı” sosyal inşacılar bilişsel köklere dönerler veya bu konuya hiç girmezlerken, “eleştirmenler” ise kimliği yabancılaşmanın bir ürünü olarak görürler. “Ben”i anlayabilmek için bir “öteki”ye ihtiyaç vardır.¹¹

Gerçekliğin Sosyal İnşası Olarak Terör

Giriş bölümünde de belirtildiği gibi, terörizm kavramının tanımlanmasına yönelik birçok yaklaşım vardır. Bu sosyal olgunun herhangi bir tanımını sosyal, tarihsel ve siyasi bağlamlara ilişkin olarak subjektif olmaktadır. Çeşitli subjektif kriterlere dayalı değerlendirmelere ek olarak, terörist hareketlerin tüm bu örgütler için ortak olan nesnel özellikleri vardır. Herhangi bir terör örgütü, faaliyetlerinin neden ve amaçlarına bakılmaksızın terörü hedeflerini gerçekleştirmek için en etkili mekanizma olarak görmektedir.¹²

Sosyal inşacılık, nesnel gerçekliğin bağımsız olarak var olmadığını, toplumun tarihsel, kültürel ve sosyo-psikolojik gerçeklerine bağlı olduğunu savunan teorilerinden biridir.¹³ Geleneksel teorilerin aksine, sosyal inşacılık teorisi aktörlerin davranışlarını belirleyen dahili psikososyal faktörlere odaklanmaktadır. Dini inançlar, ırk veya kültür gibi bireysel ve grup kimliklerine bağlı farklılıklar, belirli ırksal, dinsel, etnik veya kültürel grupların ayrılmasını, onları düşman konuma getirmelerini teşvik eden tehlikeli bir “biz-ötekiler” ikilemi üretmektedir.¹⁴

9 Э. Гидденс, Устроение общества: Очерк теории структуризации. (Москва, Академический Проект, 2005) [Giddens E., Ustroenie obşestva: Oçerk teorii strukturacii. (Moskva, Akademiçeskiy proekt, 2005)]

10 T. Hopf, “The Promise of Constructivism in International Relations Theory,” *International Security*, 23/1, (1998): 182

11 A.g.e., 183-185

12 Arthur H. Garrison, “Defining Terrorism: Philosophy of the Bomb, Propaganda by Deed and Change through Fear and Violence,” *Criminal Justice Studies*, 17/ 3, (2004): 262

13 A. Wendt, “Constructing International Politics,” *International Security*, 20/ 1, (1995): 71-81

14 Ami C. Carpenter, *Community Resilience to Sectarian Violence in Baghdad*, (Springer, 2014),29

Sosyal inşacılık, kimlik çeşitliliğini, “sosyal yapılar”ının varlığını dikkate alarak, bir topluluğun özelliklerini, ilgi alanlarını ve kimliğini belirlemeye, topluluklar arasındaki çatışma ilişkilerini çözmek için etkili yöntemler geliştirmeye ve yeni etkileşim yöntemlerini göstermeye olanak tanımaktadır. Böylece, teröristlerin geleneksel teoriler tarafından irrasyonel olarak kabul edilen davranışı, incelenen toplumun davranışını etkileyen sosyal-psikolojik faktörlerin öğrenilmesi ile açıklamasını bulmaktadır.

Sosyal inşacılık, terör sorununu yalnızca tek bir devletin toplumunun sorunu olarak değil, aynı zamanda dünya sahnesinde farklı devletler ve topluluklar (insan grupları) arasında çatışmalara yol açan küresel bir tehdit olarak görür.¹⁵ Terörün algısı doğrudan toplumun sosyo-psikolojik özelliklerine, kültürel ve tarihi koşullarına, çıkarlarına ve kimliğine bağlıdır. Bunun temelinde toplum ile teröristler arasındaki istikrarlı ilişkiler, tekrarlanan uygulamalara dayanılarak geliştirilecektir (eylem – tepki sendromu).¹⁶

Topluluğun teröre başvurma nedenleri, türleri, değerlendirmeleri ve hedefleri, tarihsel döneme, coğrafi yere, toplumsal bağlama bağlı olarak değişir. Değişmeyen tek şey, toplumun (terör örgütünün gereksinimlerinin meşruiyetini tanıması gereken toplumun) değiştirilmesinin en etkili yolu olarak, terörün, istenen hedefe ulaşmanın bir aracı olarak kullanılabileceği düşüncesidir. “Meşruiyet krizi” koşullarında,¹⁷ terör örgütü, toplumdaki tutumunu, bu toplumdaki yerinin (veya yerinin olmamasının) tanımlanması yoluyla oluşturacaktır. Toplum ise teröre karşı durarak kimliğini güçlendirecektir. Sonuç olarak, istikrarlı bir “Biz”- “Ötekiler” ikilemi oluşur, bu zaman “Biz” daima “iyi” kategorisindeki kavramları ifade eder. “Ötekiler” ise tam aksi, “kötü” kategorisindeki kavramlara karşılık gelir. Terörizm ideolojisinin temelinde “Ötekiler”e karşı şiddetin kabul edilebilirliği fikri bulunmaktadır.¹⁸ Böylece, terörizm, “Biz” ile “Ötekiler” arasındaki negatif ilişkiyi gerçekleştirmenin bir biçimidir ve bencil çıkarlara dayalı çatışma ilişkilerinin oluşmasına yol açar. Her iki aktör- hem terör örgütü hem örgütün hedefine çevrilen toplum- kendini savunma sistemi oluşturmaktadır. Bu karşıtlık “terörizm”in sosyal inşasının temel unsurudur. Bir yandan, terör, devlet ve toplumun tamamı için büyük bir tehdit olarak algılanıyor. Öte yandan, teröristler kurtarıcı kahramanlar olarak kabul ediliyor ve temsil ettikleri topluluğun birleşmesine, kimliğinin güçlendirilmesine yardımcı oluyorlar. Etnik bileşen, terörizmin kabul edilebilirliğini haklı çıkarmada öncülük etmektedir.

15 M.M. Лебедева, М.В. Харкевич, “Теория международных отношений в зеркале современных российских исследований,” *Вестник МГИМО* 5, (2016) URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/teoriya-mezhdunarodnyh-otnosheniy-v-zerkale-sovremennyh-rossiyskih-issledovaniy> (Erişim tarihi: 19.05.2020) [M.M. Lebedeva, M.V. Kharkeviç, “Теория международных отношений в зеркале современных исследований,” *Вестник МГИМО* 5, (2016)].

16 Martha Crenshaw, “The Causes of Terrorism,” *Comparative Politics*, 13/ 4, (1981): 385

17 Ehud Sprinzak, terörist grupların ve terörist faaliyetlerin varlığının iktidarın meşruiyet krizini gerektirdiğini ileri sürmüştür

18 В. Гурба и Н. Фокин, “Этнонациональные факторы терроризма,” *Вестник непрерывного образования*, 1, (2015): 42-52 [V. Gurba i N. Fokin, “Etnonacionalnie faktori terrorizma,” *Vestnik neprevrinnogo obrazovaniya* 1, (2015): 42-52]

Sosyal İnşacılık, farklı devletlerin terörizme nasıl yanıt vermesi gerektiği sorusuna kesin bir çözüm sunmaz. Ancak bu, ulusal güvenlik ve refaha yönelik tehditlerle başa çıkmanın tek bir basit yolu olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Sosyal inşacılık teorisi, dünya olaylarının analizine ilişkin görüşü genişletir. Geleneksel teoriler tarafından ağırlıklı olarak irrasyonel olarak kabul edilen teröristlerin davranışları, incelenen topluluğun davranışını etkileyen iç faktörleri incelenerek açıklamasını bulur.

Diasporaların Terörizmdeki Rolü

Diasporaların terör örgütlerine yardımı yeni bir fenomen değil. Örneğin, Amerika'daki İrlanda diasporasının İrlanda Cumhuriyet Ordusu'na (IRA) desteğinin sonucunda, İrlanda'daki İngiliz kuvvetleri tarafından bulunan silahların %70'i Amerika'dan getirilen silahlar olmuştur. Tamil Elam Kurtuluş Kaplanları (LTTE), Tamil diasporasını kullanarak küresel bir silah alım, destek ve finans operasyonları ağı kurmuştur.¹⁹ Lakin diasporaların terör örgütleriyle ilişkilerinin bilimsel düzeyde incelenmesi 11 Eylül 2001 olaylarından sonra başlamıştır.

Profesör Gabriel Sheffer diaspora topluluklarını ve onların terörizmle olan bağlantılarını analiz etmektedir. Sheffer, diaspora topluluklarını 5 farklı gruba ayırmıştır: (1) turist, (2) mülteci ve sığınmacı, (3) yasal ve yasadışı, örgütlenmemiş, yeni gelen göçmenler, (4) ev sahibi ülke ile entegre olmuş, lakin asimile olmamış örgütlü, ulusötesi etnonasyonel diasporalar, (5) kültürel ve dini uluslararası diasporalar.²⁰ Bu topluluklar kendi ülkelerinin dışında ikamet ederler. Aynı inançları paylaşır ancak farklı etnik ve ulusal geçmişten oluşurlar.

Anıların, deneyimin ya da anlamın temelinde yatan bir özü insanları toplu eylem haline getirmezse, etnik köken politikleştirilemez.²¹ Bu ortak temel toplumların tarihte uğradıkları sürgünler, egemen etnik grup tarafından baskı gibi olaylar hakkındaki tarihsel belleğini, bir topluluğu başkalarından farklı kılan kültürel belirteçleri, özellikle dil, din ve yasal kurumları içerebilir.

Sheffer, diaspora topluluklarının terörizme başvurmasının çeşitli nedenlerini ortaya koymaktadır.²² Bunların arasında – menşe ülkeden kovulma, menşe ülkede bölünme ve bağımsızlık mücadelesi, menşe ülkede veya ev sahibi ülkede sistematik ayrımcılığa maruz kalma, menşe ülkede yasal ve siyasi zulüm, ırkçılık, dini ve din karşıtı aşağılama da vardır. Bunlardan yalnız birincisi, yani “menşe ülkeden kovulma” ASALA için geçerli görünmektedir. Scheffer'e göre, bazı durumlarda dini duygularla güçlendirilmiş etnik kimliğin yeniden önem kazanması diasporaların şiddet ya da terörizmi kullanmasına ya da desteklemesine neden olabilir.²³

19 Bruce Hoffman, *Radicalization, Terrorism, and Diasporas*, Summary of the Joint Conference by the RAND Corporation and the Center for Security Studies, (Zurich, 2007), 1

20 Gabriel Sheffer, “Diasporas and Terrorism,” in *The Roots of Terrorism*, ed. Louise Richardson, (New York, Routledge, 2006), 118-120.

21 Carpenter, *Community Resilience to Sectarian Violence in Baghdad*, 29

22 Sheffer, “Diasporas and Terrorism,” 123-125

23 A.g.e., 125

Suzan Olzak, diaspora hareketlerinin, daha önce dağılmış ya da yerleşimi yeniden yapılmış nüfus için toprak egemenliğini talep ettiğinde şiddetin patlak verme olasılığının daha yüksek olduğu fikrini savunmaktadır.²⁴

Diasporaların ideolojik nedenlerden ötürü terörist hareketlere katkıda bulunabilmesi fikri bu alandaki diğer araştırmacılar tarafından da dile getirilmektedir.²⁵ Bazen diaspora, hareketin yurtdışı temsilcilerinin zorlamasıyla direnişçileri desteklemektedir.

Yukarıda yazılanları özetlemiş olursak, herhangi bir sosyal grubun en önemli kamu yararı “hayatta kalma arzusudur.” Devletin güvenliği, egemenliğine yönelik tehditlerle ilgiliyken, toplumsal güvenlik, toplumun kimliğine yönelik tehditlerle ilgilidir. Egemenliğini kaybeden devlet hayatta kalamadığı gibi, kimliğini kaybeden toplum da bir toplum olarak hayatta kalamaz.²⁶ Kimliğine yönelik tehditlerin ortadan kaldırılması yolu ile toplumsal güvenliğini sağlayarak hayatta kalmayı hedefleyen etnik diasporalar etnik gruplarının kimliğinin korunması için savaştan terör örgütlerini destekleyebilir.

Ortadoğu’da Ermeni Diasporası

Kaynaklar, Ermenilerin Orta Doğu topraklarına geliş zamanları hakkında güvenilir bilgiler içermemektedir. Ancak birçok Ermeni yazarın beyanlarına göre Ermenilerin Orta Doğu’ya ilk göçleri 11. yüzyılda başlamıştır. Bu süreçlerde belirleyici olan, Ermenilerin başta Kilikya olmak üzere batıya geniş çaplı göçüne ivme kazandıran Selçuklu Türklerinin gelmesiydi.²⁷ 13-14. yüzyıllarda, Moğol seferlerinin bir sonucu olarak, Transkafkasya ve Küçük Asya topraklarının birçoğu yok edilip ekonomileri onarılamaz hasarlar gördüğünde, Ermeniler bu bölgelerden Lübnan, Mısır, İran, Irak, Suriye ve diğer bölgelere daha yoğun bir şekilde yerleştirilmeye başlamıştır. Ancak Ermenilerin Orta Doğu’ya kitlesel göçü 19. yüzyılda başlamış ve birkaç aşamada gerçekleşmiştir.

Ermenilerin Orta Doğu’ya kitlesel göçünün birinci aşaması, esas olarak 19. yüzyılı kapsar ve Katolik Ermenilerin Ermeni Apostolik Kilisesi tarafından baskı altına alınmasıyla ilişkilendirilir. 19. yüzyılın sonlarından itibaren Osmanlı Devleti’nin politikasına bağlı olarak Ermenilerin Ortadoğu’ya yerleşmesinin ikinci aşaması başlamıştır. Bu dönemde ağırlıklı olarak Ermeni Apostolik Kilisesi’nin temsilcileri yerleştirilmiştir. Daha önce Ermeni Apostolik Kilisesi tarafından zulme uğrayarak Ortadoğu’ya göç etmiş Katolik Ermenilerle bir arada yaşamanın imkânsızlığı nedeniyle, yeni göçmenler başka topraklara yerleşmişler ve eski yerleşimcilerden farklı olarak politik olarak aktiftiler. Bu dönemde Ortadoğu’da amacı dünya toplumunun

24 Suzan Olzak, “Ethnic and Nationalist Social Movements,” in *The Blackwell Companion to Social Movements*, ed. David A.Snow et al., (Blackwell Publishing, 2004), 669

25 Daniel Byman vd., *Trends in Outside Support for Insurgent Movements*, (RAND, 2001):55-57

26 Paul Roe, “Societal Security,” in *Contemporary Security Studies*, ed. Alan Collins, Third Edition, (Oxford: Oxford University Press, 2013), 177.

27 A. Исмаилов, *Тайны и явь армянства*, (Baku: Элм, 1990): 291 [İsmailov A. *Tayni i yav armyanstva*, (Baku: Elm, 1990): 291]

dikkatini Ermeni meselesine çekmek olan bir dizi Ermeni dernekleri örgütlenmiştir.²⁸ Tüm Ermeni derneklerini tek bir partide birleştirme fikrinden yola çıkarak, 1904 yılında Lübnan'da Taşnaksutyun partisi kurulmuştur.²⁹

1915 olayları sonucunda Ermeni iskânının üçüncü aşaması başlamış ve bunun sonucunda yüzbinlerce Ermeni Doğu Anadolu (Kilikya) topraklarından Lübnan, Suriye ve Ürdün topraklarına tehcir edilmiştir. 1910-1920'lerdeki kitlesel göçlerle bağlantılı olarak, Orta Doğu'ya yerleşen Ermenilerin siyasi ruh halleri, Türkiye'ye ve Türklere karşı son derece radikal tavırlarla karakterize edilmiştir. O zamandan beri Ermeni milliyetçiliği genel anlamda niteliksel olarak yeni bir gelişme düzeyine ulaşmıştır. Ermeni toplulukları arasındaki bağların giderek güçlenmesi, Türk karşıtı duygularının güçlenmesine de yol açmıştır. Ermeniler arasında (her şeyden önce Taşnaklar tarafından) yürütülen Türk karşıtı propaganda, Ermenilerin diaspora bağlarının güçlenmesi için itici bir güç olmuştur.

Tehcirden sonraki ilk yıllarda, Ermeni mültecilerin endişesi yeni yaşamların yaratılmasıyla ilgili olmuştur. Başlangıçta, çeşitli Ermeni kurum ve kuruluşların başlıca politik mücadelesi, okul, gazete, kültür ve spor kulübü ve kilise kurarak Ermeni dilinin, geleneklerinin ve sürgünde Ermeni kimliğinin korunması olmuştur.³⁰ 1970'lerde, soykırımın tanınması için verilen mücadele, çeşitli terör örgütlerinin ortaya çıkışı ile şiddet şeklini almıştır. Ermeni terörizminin en iyi bilinen ve iyi organize edilmiş örgütlerinden biri başta Türk diplomatları olmak üzere birçok sivilin hayatını kaybetmesine neden olan ASALA terör örgütü olmuştur. Örgütün beyan ettiği başlıca hedefleri Ermeni ruhunu uyandırmak, bugünkü Türkiye'nin doğusunu, Kuzey İran'ı, Nahçıvan ve Dağlık Karabağ'ı ve Sovyet Ermenistan'ını kapsayan bağımsız bir Ermenistan kurmak, Türk Hükümeti tarafından 1915 soykırımının tanınmasını ve tazminat ödenmesini sağlamaktır.

ASALA Terör Örgütünün Kuruluş Tarihi ve Siyasi Programı

28 Ocak 1973'te Gurgen Yanikyan adlı 78 yaşındaki ABD vatandaşı Santa Barbara'daki Baltimore Otelinde Türk Başkonsolosu Mehmet Baydar'ı ve Konsolos Yardımcısı Bahadır Demir'i öldürerek bu eylemle Ermenilerin soykırımının inkâr edilmesi konusuna dikkat çekmeyi umduğunu bildirmiştir. Yanikyan'ın eyleminden ilham alan Filistin Kurtuluş Örgütü'nün üyesi

28 Э. Оганесян, *Век борьбы*, (Мюнхен-Москва: Издательство “Феникс,” 1991) [Oganesyanyan E., *Vek borby*, (München – Moskva: İzdatelstvo “Feniks,” 1991)]

29 Т. Джафаров, “Формирование армянской диаспоры в Ливане и её общественно-политическая активность,” *Современная научная мысль*, 3, (2020):139 <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-armyanskoj-diaspory-v-livane-i-ee-obschestvenno-politicheskaya-aktivnost> (erişim tarihi: 23.01.2023) [T. Djafarov, “Formirovanie armyanskoj diaspori v Livane i yeyo obşestvenno-politişeskaya deyatelnost,” *Sovremennaya nauşnaya mysl*, 3, (2020):139].

30 Сона Давтян, “Армянские общины Сирии, Ливана, Египта и Ирака в международных отношениях Ближнего Востока: XX - начало XXI века” (Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук, Нижегородский государственный университет им. Н.И. Лобачевского, 2010), 189 [Sona Davtyan, “Armyanskiye obşini Sirii, Livana, Yegipta i İraka v mejdunarodnikh otnoşeniyakh Blijnego Vostoka: XX-naşalo XXI veka” (Dissertasiya na soiskanie uşonoy stepeni kandidata istorişeskikh nauk, Nijegorodskij gosudarstvennyy universitet im.N.İ.Lobaşevskogo, 2010), 189]

ve Filistin silahlı örgütlerinin faaliyetlerine katılan Musul doğumlu Hagop Hagopyan 1975'te Lübnan-Beyrut şehrinde önce "Yanıkyan müfrezesi" diye adlandırılan lakin birkaç ay sonra "Ermenistan'ın Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu"na dönüştürülen ASALA terör örgütünü kurmuştur. Böylece Yanıkyan ASALA terör örgütünün ideolojik babası olmuştur.³¹

Yanıkyan'ın eylemi bir katalizör görevi yapmış olsa da ASALA'nın oluşturulması için zemin yaratan birtakım birbiriyle ilişkili faktörler vardı. Bunlardan en önemlisi özellikle genç Ermenilerin siyasi partiler gibi geleneksel Ermeni örgütlerinin "Ermeni Sorunu"nun kabulü sürecindeki başarısızlıklarından hoşnutsuzluğu olmuştur. ASALA'nın kuruluşunun nedenleri 1975 manifestosunda açıklanmaktadır: "Şiddete başvurma kararımız, Ermeni halkının adil ve barışçıl taleplerinin Türk hükümeti tarafından ihlal edilmesinin bir sonucudur. Türkiye ve dünya toplumunun ihmalkârlığı (...), bizleri adil yargılamanın ancak silahlı mücadeleyle sağlanabileceğine ikna ediyor."³²

10 Temmuz 1978'de ASALA ilk kez bir tebliğ vasıtasıyla siyasi programını açıklamıştır.³³ Programa göre, Türkiye ve Türk Devletinin müttefikleri ASALA'nın düşmanları, Türkiye'ye ve Amerikan emperyalizmine karşı savaşan devrimci hareketler ise ASALA'nın dostları olarak ilan edilmiştir. ASALA tüm siyasi akımları bir araya getirmeyi, dünya Ermenileri arasında bağları sıkılaştırmayı hedeflemiştir. Bu tebliğe göre, Ermeni Kilisesi Ermeni halkının ve devriminin yolunu aydınlatan bir meşale haline gelerek, geçmişte oynadığı rolü tekrar üstlenmelidir. Sovyet Ermenistan'ı, Ermeni halkının benzersiz temelidir; özgür bir Ermeni toprağıdır. ASALA savaşçısı bir terörist değil saf bir devrimcidir. ASALA, 2 Ağustos 1978 tarihli bir tebliğde konumunu açıkça belirlemiştir: "Türk güçleri ve müttefikleri ile iş birliği yapan tüm devletler şiddetli darbelerimizi beklemelidir."

Örgütün Gerçekleştirdiği Eylemler

ASALA'nın gerçekleştirdiği ilk eylem, 20 Ocak 1975'te Dünya Kiliseler Konseyi Lübnan bürosunda meydana gelen patlama olmuştur. Patlama sonucunda can kaybı yaşanmasa da kurum çok etkilenmiştir. Dünya Kiliseler Konseyi, Ermenilerin Ortadoğu'daki tarihsel topraklarından ABD'ye ve Avrupa'ya göç etmesine katkıda bulunması ve Ermenilerin tarihi anavatanları olan Batı Ermenistan'a dönmesini engellediği için ASALA'nın hedefi hâline gelmiştir. ASALA'nın eylemlerinden sonra Dünya Kiliseler Konseyi Ortadoğu'daki Ermeni topluluklarını tasfiye planlarını durdurmakla kalmayıp, daha sonra Ermeni Soykırımı'nı tanımıştır.

22 Ekim 1975'te Viyana'daki Türk Büyükelçiliğine giren üç terörist Türk Büyükelçisi Danış Tunalıgil'i öldürmüştür. Teröristler kaçmayı başarmışlardır. İki gün sonra, 24 Ekim 1975 tarihinde Fransa'da Türkiye Büyükelçisi İsmail Erez ve makam şoförü Talip

31 Francis P. Hyland, *Armenian Terrorism The Past, The Present, The Prospect* (USA: Westview Press, 1991), 23.

32 Мстители. История армянской боевой организации АСАЛА [Mstiteli. Istoriya armyanskoy boevoy orqanizatsii ASALA], (18.09.2014) <https://topwar.ru/58418-mstiteli-istoriya-armyanskoy-boevoy-organizatsii-asala.html> (Erişim tarihi: 17.06.2022)

33 Hyland, *Armenian Terrorism The Past, The Present, The Prospect*, 27.

Yener öldürülmüştür. Birkaç gün sonra, bilinmeyen bir kişi France-Presse ajansını arayarak olayın sorumluluğunu üstlenen kuruluşun ismini vermiştir.

Ekim 1980'de ASALA teröristleri ilk defa tutuklanmıştır. 3 Ekim 1980'de meydana gelen patlama sonucunda Cenevre'deki otel odasında bomba hazırlayan iki Ermeni militanı Suzi Makhsredjyan'ı ve Alexander Yenigoshyan yaralanmış ve İsviçre polisi tarafından tutuklanmıştır. Onların tutuklanmaları "3 Ekim örgütü" olarak adlandırılan ve sonrasında dünya çapındaki İsviçre kurumlarına saldıran ASALA'nın yeni bir "şubesinin" kurulması için vesile olmuştur. ABD, İspanya, İtalya, Lübnan ve İsviçre'deki İsviçreli şirketlere ve diplomatik misyonlara karşı terör saldırılarını düzenleyen örgüt Makhsredjyan'ın ve Yenigoshyan'ın serbest bırakılmasını talep etmiştir.

9 Haziran 1981 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'nin Cenevre Başkonsolosluğu Sekreteri Mehmet Savaş Yergüz'e düzenlenen saldırıdan sonra yakalanan Ermeni terörist Mardiros Djamgochian'ın 15 yıl hapis cezası alması ASALA'nın "9 Haziran örgütü" olarak anılan yeni bir grubunun oluşumuna yol açmıştır. İsviçre ve Avrupa'nın diğer ülkelerinde İsviçre kurumlarına karşı saldırılar düzenleyen grup Dzhamgochyan'ın serbest bırakılması talebini öne sürüyordu.³⁴

Van Operasyonu adı ile tarihe geçen 24 Eylül 1981'de 4 Ermeni teröristi tarafından Türkiye'nin Paris Başkonsolosluğu ile Kültür Ataşeliği'nin bulunduğu binanın işgal edilmesi ve 56 Türk görevli ve vatandaşının rehin alınması eylemi, ASALA'nın en çok konuşulan eylemlerinden biri olmuştur.³⁵ Teröristler, kendilerine müdahale etmek isteyen güvenlik görevlisi Cemal Özen'i öldürmüş, Başkonsolos Kaya İnal'ı yaralamışlardır. Ermeni teröristler, Türkiye'de siyasi tutuklu 12 kişinin salınarak Paris'e getirilmesini istemişler. İsteklerinin kabul edilmeyeceğini anlayan teröristler 15 saat sonra polise teslim olmuşlar. Saldırığı gerçekleştiren 4 terörist, Vasken Sisliyan, Kevork Gözliyan, Aram Avedis Basmacıyan ve Agop Abraham Turfanyan, 31 Ocak 1984'te Fransa'da 7'şer yıl hapis cezası almışlar. Mahkemenin sonucu Türkiye'de büyük tepkiyle karşılanmıştır.³⁶

ASALA'nın Türkiye'deki ilk büyük terör eylemi 07 Ağustos 1982'de Ankara Esenboğa Havalimanı'na bombalı saldırısı olmuştur. Saldırıda 9 kişi ölmüş, 72 kişi yaralanmıştı. Saldırı sırasında tutuklanan militan Levon Ekmekjyan Türk makamları tarafından suçlu bulunarak idam edilmiştir.³⁷ Bu saldırıdan sonra ASALA terör örgütünün yok edilmesi için bir karar alınmış ve MİT'in Dış Operasyonlar Bölümü ASALA'ya karşı bir operasyon başlatmıştır.³⁸

Levon Ekmekjyan'ın idamına cevap olarak ASALA tarihindeki en kanlı saldırılarından birini gerçekleştirmiştir: 15 Temmuz 1983'te THY'nin Paris Orly havalimanındaki bürosu önünde bomba patlatılmıştır. Olayda, 2'si Türk, 4'ü Fransız, 1'i Amerikalı, 1'i de İsveçli olmak üzere 8 kişi ölmüş, 28'i Türk, 63 kişi de yaralanmıştır. Bu olay tarihe "Orly Katliamı" olarak geçmiştir. Havaalanında meydana gelen terör saldırısından sonra Fransız polisi ASALA'nın

34 Кузнецов, *История транснационального армянского терроризма в XX веке*, 145.

35 Asil S.Tunçer, "ASALA Örgütü," *Türk Dünyası Araştırmaları*, 118/233, (Mart-Nisan 2018):99.

36 Кузнецов, *История транснационального армянского терроризма в XX веке*,142.

37 A.g.e., 147.

38 "Ermeni Terör Örgütü ASALA ve Faaliyetleri," Sakarya Üniversitesi Türk Ermeni İlişkileri Araştırma Merkezi, <https://satemer.sakarya.edu.tr/icerik/19787/101536/ermeni-teror-orgutu-asala-ve-faaliyetleri> (Erişim tarihi: 03.10.2022)

Paris şubesinin başkanı Varuzhan Karapetyan'ı gözaltına almıştır. 1985 yılında Karapetyan havaalanı terör saldırının düzenlenmesinde suçlu bulunarak ömür boyu hapis cezası almıştır. Lakin 17 sene sonra, 2001 yılında Fransa'daki Ermeni diasporasının baskısı altında serbest bırakılarak Ermenistan'a gönderilmiştir.³⁹

ASALA faaliyetinin en kanlı dönemi 1975-1983 yıllarını kapsamaktadır. Gizliliği 2010 yılında kaldırılan CIA raporuna göre⁴⁰ bu yıllarda Ermeni teröristler 22 ülkede toplam 110 terör olayı gerçekleştirmişlerdir. Bu süre zarfında ASALA Fransa'da 35, İsviçre'de 22, İtalya'da 18, Amerika'da 17 terör saldırısı düzenlemiştir. Bunun yanı sıra örgüt tarafından İspanya, İngiltere, Almanya, Lübnan, Türkiye, İran'da da çok sayıda terör saldırıları gerçekleştirilmiştir. Bu saldırılarda Türkiye'nin 31 diplomatı hayatını kaybetmiştir.

Uluslararası Arenada ASALA ve Ermeni Diasporası

ASALA'nın ana hedefi Türkiye olduğundan, Türkiye'nin güçlenmesini istemeyen birçok ülke ASALA'nın faaliyetlerine göz yummuş, bazıları ise bu örgüte yardım etmiştir. Ermeni diasporasının bağları sayesinde ASALA, dünyanın birçok ülkesinden destek almıştır. Örgütün ilk gizli ilişkileri Lübnan ve Suriye ile kurulmuştur. ASALA'nın merkezi Lübnan'ın Beyrut şehrinde, eğitim alanları ise Suriye'de bulunuyordu. Ankara'nın protestolarına rağmen, Beyrut bu organizasyonun faaliyetini durdurmakta zorlanmıştır. Bunun sebebi ASALA'nın Filistinliler tarafından desteklenmiş olmasıdır.⁴¹ ASALA, Filistin Kurtuluş Cephesi'nin maddi ve teknik desteğinden yararlanmaktaydı.

Ermeni diasporasının bulunduğu farklı ülkelerde ASALA'nın operasyonel hücreleri vardı. Bunların en etkili Fransa'da idi. Fransa'da bulunan kalabalık Ermeni diasporası sayesinde bu ülke Batı Avrupa'daki saldırıların koordinasyonu için ASALA'nın merkezi haline geldi. 1975 Paris saldırısından sonra Fransa hükümeti ASALA ile gizli anlaşma yaptı ve örgütün Fransa topraklarında bir daha saldırı yapmayacağına dair verdiği söz karşılığında örgüt Fransa hükümetinden destek almaya başladı.⁴² Fransa, ülkedeki Ermeni diasporası tarafından ASALA terör örgütüne verilen desteğe göz yumuyordu. 1975-1979 yılları arasında ASALA Fransa'da terör eylemleri gerçekleştirmemişti. Gizliliği 2010 yılında kaldırılan CIA raporuna göre, "Bir dizi Batı Avrupa ülkesi, ASALA ile anlaşmalar yapmış görünüyor ve böylece teröristler yerel halka saldırmamak için verdikleri sözler karşılığında Türk hedeflerini özgürce takip edebiliyorlardı."⁴³

39 Кузнецов, *История транснационального армянского терроризма в XX веке*, 148

40 "The Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia: A Continuing International Threat". Research paper prepared by CIA Terrorism Analysis Branch, Instability and Insurgency Center, Office of Global /s, (Office of European Analysis, 1984)

41 E.M.Савичева, "Ливан и Турция: Конструктивный диалог в сложной региональной обстановке," Вестник РУДН, Серия: Международные отношения, 4, (2008) :54 [Savicheva E.M. "Livan i Tursiya: Konstruktivniy dialog v slojnoj regionalnoy obstanovke," Vestnik RUDN, Seriya: Mejdunarodnie Otnoşeniya, 4, (2008):54] (Erişim tarihi: 07.06.2022)

42 Gábor Fodor, "La question arménienne en France et en Hongrie au XXe siècle," In: Entre coopération et antagonismes. Éditions Codex; (Université de Pécs, Talmont St. Hilaire, 2014), 5

43 "The Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia: A Continuing International Threat". Re-

Aynı durum İsviçre, İtalya, Amerika Birleşik Devletleri gibi diğer Batı ülkelerinde de gelişti. Batı, ASALA'nın faaliyetine göz yumuyordu. CIA raporunda, birçok Avrupa ülkesinin ASALA ile doğrudan bir komplosundan söz eden bazı sonuçlar çıkıyor; bunun sonucu olarak Ermeni teröristleri küçük hapis cezalarına çarptırılıyor ve hatta bazen serbest bırakılıyordu. Aynı rapor Sovyet KGB'nin ASALA savaşçılarına eğitim vermesine yardımcı olduğundan da bahsediyordu.

Ermeni terör eylemleri nedeniyle, ASALA'nın organize olduğu Batı Avrupa ülkeleriyle Türkiye arasında olan ilişkiler önemli ölçüde kötüleşti. Türkiye, Batı Avrupa ülkelerinin, özellikle de Fransa ve İsviçre'nin, Ermenilerin Türklere yönelik şiddetini azaltmaya çalışmadığını belirtmiştir. Avrupa'nın ASALA terörizmiyle olan kayıtsız şartsız anlaşması Türkiye'yi öfkelenmiştir, Türkiye, Avrupa devletlerinin hükümetleri üzerinde baskı uygulayarak ve bu tehdide karşı doğrudan mücadeleye katılması için Amerika Birleşik Devletleri'ne güçlü baskılar uygulamıştır.

Batı ülkeleri ASALA'nın eylemleri kendi çıkarlarını doğrudan etkilemeye başladığında bu örgüte verdikleri desteği azaltmaya başlamışlar. Örneğin, 1983 "Orly Katliamı"ndan sonra Fransa'nın örgüte verdiği destek önemli derecede azalmıştır. İsviçre'ye karşı gerçekleştirdiği terör eylemlerinin sonucunda örgüt bu ülke ile de bağlantılarını kaybetmiştir. Nihayet, eylemlerini ABD'ye taşıyan örgüt, 80'li yılların başında ABD tarafından terör örgütleri listesine dahil edilmiştir.

ASALA'nın Çöküşü

1983'te hazırlanan ve 2013'te gizliliği kaldırılan CIA raporu, Libya ve Suriye ile geniş temasların sonucu olarak ASALA'nın gücünün artacağını öngörüyor olsa da örgüt içindeki iç bölünme daha güçlü olmuş ve örgütün zayıflamasına yol açmıştır. 1983'ten sonra ASALA'nın eğitim, hazırlık ve yetenek düzeyinde bir düşüş yaşanmıştır. Faaliyet alanının ana konusunu doğrudan terörist eylemler değil, tehditler teşkil etmeye başlamıştır. Bu dönemde ASALA tarafından organize edilen birçok terör eylemi başarısızlığa uğramıştır. Örgütün gücündeki keskin düşüşün birkaç sebebi vardır.⁴⁴

ASALA'nın zayıflamasının nedenlerinden biri Haziran 1982'de İsrail'in Lübnan'ı işgal etmesi sonucunda ASALA'nın merkezinin Beyrut'tan Bekaa Vadisi'ne taşınması olmuştur. Böylece, Lübnan İç Savaşı ASALA'yı önemli bir operasyon üssünden mahrum etmiştir.⁴⁵ Bir diğer neden Hagopyan'ın liderliği altında, saldırıların Türk hedeflerine odaklanmaktan uzaklaşmasıydı. Hagopyan, ASALA üyelerinin tutuklanmasına tepki olarak cezalandırıcı terör eylemlerine giderek daha fazla önem vermeye başlamıştır. Örgüt üyelerinin Hagopyan'ın yürüttüğü bu siyasetten memnuniyetsizliği büyümeye başlamıştır. Bu ayrıca İsviçre, Fransa

search paper prepared by CIA Terrorism Analysis Branch, Instability and Insurgency Center, Office of Global /s, (Office of European Analysis, 1984),7.

44 Laura Dugan et al., "Sudden Desistance from Terrorism: The Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia and the Justice Commandos of the Armenian Genocide," *Dynamics of Asymmetric Conflict* 1/ 3, (2008): 236-237

45 Hyland, *Armenian Terrorism The Past, The Present, The Prospect*,59

gibi Avrupa ülkelerinin örgüte verdiği desteğin azalmasına da sebep olmuştur. ASALA'nın tek geliri diaspora fonları olduğu için, para kıtlığı yaşadığı zaman örgüt yurttaşlarından zorla para topluyordu. Bu da Ermeni diasporasında ASALA'yla olan memnuniyetsizliğini artırmıştır.⁴⁶

Nihayet, ASALA'ya son darbe Temmuz 1983'te vuruldu. ASALA'nın mücadele yöntemlerine ilişkin anlaşmazlıklar nedeniyle (özellikle de 8 sivilin öldüğü 1983 "Orly" Katliamından sonra), ASALA'nın üst düzey üyesi olan 1957 Kalifornia doğumlu Monte Melkonian örgütten ayrılarak Paris'teki Ermeni Milli Hareketi'nin lideri Ara Toranian'la birlikte ASALA-RM (ASALA-Revolutionary Movement) adlı yeni grup kurmuşlardır. Yeni grup, silahlı mücadeleyi yalnızca Türk diplomatik ve hizmet tesislerine karşı sürdürmeyi taahhüt etmiştir.⁴⁷ ASALA-RM Ermeni diasporası arasında güven kazanarak ASALA'ya yeni üye alınmasını zorlaştırmıştır.⁴⁸ İki örgütten birine katılan Ermenilerin çoğu yeni örgütü seçtiği için, diasporanın finansal desteği de yeni gruba yönelmiştir.⁴⁹

Böylece, 15 Temmuz 1983'te Orly Havaalanı'ndaki saldırı ASALA'nın çöküşüne yol açmıştır. 1984 yılının Mart ve Nisan aylarında, İran'da Türk çıkarlarına karşı çeşitli saldırılar düzenlenmiş olmasına rağmen, ASALA artık eskisi gibi önemli seri eylemler gerçekleştirmiyordu.

13-15 Temmuz 1985'te Lübnan'da İsrail, Fransız ve Türk istihbarat teşkilatları tarafından ASALA'ya karşı büyük ölçekli bir eylem gerçekleştirilmiştir. ASALA merkez komitesinin iki üyesi Vigen Ayvazyan ve Khachik Avaryan öldürülmüştür. Örgütün silah ve mühimmatları ve üyeleri hakkında önemli ve gizli bilgiler Türk istihbarat teşkilatının eline geçmiştir. 28 Nisan 1988'te Hagop Hagopyan Atina'da öldürülmüştür.

1990'larda ASALA teröristleri Ermenistan'a ve Dağlık Karabağ'a yerleşerek Azerbaycan'a karşı askeri operasyonlara katılmışlardır. 1991'de Ermenistan bağımsızlığını ilan ettikten sonra ASALA'nın güncellenmiş tüzüğü'nün temel ilkesi oluşturulmuştur. Tüzüğe göre, bundan sonra örgüt Ermenistan'ın bağımsızlığını kazanmak için ulusal çıkarlara ve ülkenin egemenliğine zarar verebilecek adımlardan kaçınacak ve terör saldırıları ile değil devlet inşası ile uğraşacaktır.

ASALA'nın Kurulmasında ve Faaliyetinde Ermeni Etnik Kimliğinin Rolü

Araştırmanın önceki bölümlerinde açıklanan olguların analizinden Ermeni diasporasının radikalleşmesinde ve ASALA terör örgütünün kurulmasında Ermenilerin etnik kimliğinin önemli rol oynadığını tespit edebiliriz. Ermeni diasporasının siyasi mobilizasyonu soykırım hakkındaki tarihsel bellek ile başlar.

1915'ten sonraki ilk yıllarda Ermeni diasporasının politik mücadelesinin başlıca hedefi okul, gazete, kültür ve spor kulübü ve kilise vasıtasıyla Ermeni dilinin, geleneklerinin ve sürgünde Ermeni kimliğinin korunması olmuştur.⁵⁰ Ayrıca, Ermeni diasporası soykırım

46 Dugan et al., "Sudden Desistance from Terrorism," 236, 243

47 Кузнецов, *История транснационального армянского терроризма в XX веке*, 149

48 Hyland, *Armenian Terrorism The Past, The Present, The Prospect*, 53

49 A.g.e.

50 Сона Давтян, "Армянские общины Сирии, Ливана, Египта и Ирака в международных отношениях Ближнего Востока: XX - начало XXI века," 189

iddialarını kuşaktan kuşağa aktararak, gençleri Türklere karşı nefret içinde yetiştirmiştir. Ermeni diasporası, Ermeni Soykırımı efsanesini yeni nesillere taşımakta o kadar başarılı oldu ki, 1915'ten çok sonra doğan ve ne Türkiye'deki Ermeni yerleşimlerini ne de çağdaş Ermenistan topraklarını görmeyen Ermeni gençliği, çocukluğundan beri onlara tanıtılan ortak bir düşmana karşı harekete geçmiştir. Böylece, sosyal inşacılığın savunduğu gibi, Ermeni diasporası dini inançlar, kültür gibi grup kimliklerine bağlı farklılıkları kullanarak "biz-ötekiler" ikilemini üretmeyi başarmıştır. "Biz" olarak zulüm ve acı çeken Ermeni halkı, "Ötekiler" olarak ise din ve kültür farklılıkları nedeniyle Ermenilere sözde zulmeden tarihsel bir düşman, yani Türkiye algılanmaktadır.⁵¹

Sosyal inşacılığa göre, teröre başvuran bir topluluğun nedenleri, türleri ve amaçları, tarihsel dönem, coğrafi konum ve sosyal bağlam gibi çeşitli faktörlerden etkilenerek değişebilir. Değişmeyen tek şey, topluluğun değiştirilmesinin en etkili yolu gibi terörün istenen hedefe ulaşmanın bir aracı olarak kullanılabileceği düşüncesidir. ASALA'nın 1975 manifestosunda açıkladığı gibi, ASALA adil yargılamanın ancak silahlı mücadeleyle sağlanabileceğine inanıyordu. Van operasyonunun faillerinden biri Vazgen Sislyan'ın dediği gibi: "Biz terörist değiliz, bize başka yol, başka seçenek bırakılmadığı için biz bu yolu ve bu yöntemleri seçtik. Dünyanın dikkatini çekmenin tek yolu buydu."⁵²

Sosyal inşacılık kuramının savunduğu bir diğer fikir de etnik bileşenin, terörizmin kabul edilebilirliğini haklı çıkarmada öncülük etmesidir. Terörün algısı doğrudan toplumun sosyopsikolojik özelliklerine, kültürel ve tarihi koşullarına, çıkarlarına ve kimliğine bağlıdır. Ayrıca, Ermeni diasporası da Ermeni terör örgütlerinin faaliyetlerini haklı buluyordu. 1915 olayları ve mevcut terörizm hakkında yorumda bulunarak, Kaliforniya'daki yüksek mahkeme yargıcı Armand Arabian, "Tazminat talep etme Ermenilerin hakkıdır" dedi. Hampig Sassounian, 1982'de Los Angeles Başkonsolosunu öldürmekten suçlu bulunduktan sonra Ermeni Apostolik Kilisesi Batı Piskoposluğunun başkan yardımcısı Yeprem Tabakian, "Hampig'in mahkumiyeti, tüm Ermenilere karşı bir iddianamedir." California Courier'in ılımlı yayıncısı George Mason, da onunla hemfikir: "California'da Ermeni teröristleri için büyük bir sempati ve destek hissi taşıyan birçok Amerikalı Ermeni var."⁵³

Terörizm ideolojisinin temelinde "Öteki"lere karşı şiddetin kabul edilebilirliği fikri yatmaktadır. Ermeni halkının dini kimliği Ermeni terör örgütlerinin Batı'da ve Rusya'da olumlu bir şekilde kabul edilmesi için zemin oluşturdu, çünkü Ermeni teröristleri kendilerini "Hristiyan Ermeni halkı" için şehit ve savaşılar olarak tanımlamıştır. ASALA Batı'nın "Ötekiler" olarak nitelendirdiği Türkiye'ye karşı eylemler gerçekleştirdiği sürece Batı ülkeleri seslerini çıkarmamıştır. Lakin ASALA'nın eylemleri Batı'nın kendisine, yani "Biz" kategorisine zarar vermeye başladığında, bu ülkeler ASALA'ya verilen desteği azaltmıştır.

51 Bahar Senem Çevik-Ersaydı, "The Armenian Diaspora and the Need for the "Other"," *Gazi Akademik Bakış* 5/ 9, (Ocak 2011): 101-102

52 "В Армении культивируют террор," Day.az, 22 января 2015 ["V Armenii kultiviruyut terror," Day.az, 22 yanvarya 2015] <https://news.day.az/politics/550462.html> (Erişim tarihi: 21.07.2022)

53 *Armenian Atrocities and Terrorism*, Publication of the Assembly of Turkish American Associations, (Michigan University, 1997), 13

Terörizm veya Özgürlük Savaşı?

Bugüne kadar terörün genel kabul görmüş bir tanımı olmadığı için, aynı kişi veya kuruluşlara “terörist” ve “özgürlük savaşçısı” denebilmektedir. Tanınmış uluslararası hukukçu John V. Whitbeck bu sorunu şu şekilde örneklemiştir: “Yıllar geçtikçe insanlar aynı kişinin hem ‘terörist’ hem de ‘özgürlük savaşçısı’ olabileceğini öğrenmeye alıştı. Sonuç olarak bu sorun kişisel bir değerlendirme meselesine dönüşmüştür. Bir terörist, güzellik gibi, gözlemcinin kişisel kararına bağlıdır.”⁵⁴

ASALA'nın faaliyetleri Ermeni toplumunda vatanseverlik duygularının artmasına neden olmasının yanı sıra, onun bütünleşme sürecine de katkıda bulunmuştur. ASALA'nın “Van” eylemi sırasında Türk konsoloslughunu ele geçirdiği belli olduğunda, Ermeni partileri ASALA'ya destek yürüyüşleriyle cevap vermiştir. Buna ek olarak, “Van” eyleminin katılımcılarının yargılanması sırasında hâkim, “Sanıklar, kalkın!” dediğinde, mahkeme salonundaki tüm Ermeniler ayağa kalkmıştır.⁵⁵

Terör, sosyal gerçekliğin inşası olduğu için, farklı toplumların terör algısı subjektif olabilir. Türkiye, tüm kuvvetlerini terör örgütü olarak algıladığı ASALA ile mücadeleye atarken, öte yandan Ermeni diasporası, Ermeni kimliğinin canlanmasının sembolü haline gelen ASALA'yı desteklemek için seferber oldu. Yıllarca yalnızca Türkiye'ye karşı değil, aynı zamanda bazı Batı ülkelerine karşı terör eylemleri gerçekleştiren ASALA, ABD tarafından terör örgütleri listesine dâhil edilmiş olsa da dünya Ermenileri için övünç kaynağı olmuştur.⁵⁶

Bir dizi terör operasyonlarına katılan, Van ve Orly eylemlerini düzenleyen, ASALA üst düzey üyelerinden ve Hocalı soykırımının faillerinden biri Monte Melkonyan 1993'te Karabağ'da katledildikten sonra Ermenistan ve tanınmayan Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'nin milli kahramanı ilan edilmiştir. Ermenistan'da sokaklar, okullar, müzeler, Ermenistan Silahlı Kuvvetleri'nin askerî birimi, üniversite, Erivan'daki köprü onun adını taşımaktadır. Erivan, Razdan, Martuni şehirlerinde heykelleri mevcuttur.⁵⁷

9 Haziran 1981 tarihinde Cenevre'deki Türk Konsoloslughu sekreteri Mehmet Savas Erguz'u öldüren Martyn Jamgochyan, Ermeni diasporasının kahramanı olmuştur. Olaydan 35 yıl sonra, yani 2016'da İsviçre'nin L'Hebdo dergisine verdiği röportajda, suç işlemiş olduğu için pişman olmadığını bildirmiş. Cenevre cezaevinden tahliye edildikten sonra Ermenistan'a geri dönmüş ve orada kahraman olarak tanınmıştır. Van eyleminin faillerinden biri Vazgen Sislyan, 1980'de Cenevre'de saldırı düzenlemeyi planlayan Alek Karapetyan ve diğer ASALA üyeleri de bugün

54 John V. Whitbeck, “What is the Definition of Terrorism?,” MIFTAH, September 09, 2004 <http://www.miftah.org/Display.cfm?DocId=4747&CategoryId=5> (Erişim tarihi: 27.03.2022)

55 “Вазген Сислян: Мы все верили в одну идею,” Интервью с Вазгеном Сисляном, Воскепар, 19 февраля 2012 [“Vazgen Sislyan: Mi vse verili v odnu ideyu,” Intervyu s Vazgenom Sislyanom, Voskepar, 19 fevralya], http://www.voskepar.ucoz.ru/news/vazgen_sislyan_my_vse_verili_v_odnu_ideju/2012-02-19-1055 (Erişim tarihi: 17.06.2022)

56 1277th Plenary Meeting of the OSCE Permanent Council, *Statement by the Delegation of Turkey*, 30 July 2020, <https://www.osce.org/files/f/documents/0/7/463593.pdf> (Erişim tarihi: 04.10.2022)

57 “Герои Армянского терроризма,” [“Geroi Armyanskogo terrorizma”], Gulustan, 25.02.2013, <https://gulustan.info/2013/02/25/arm-terror-2/> (Erişim tarihi: 17.06.2022)

dünya Ermenilerinin canlı efsaneleridir. Bu kişiler röportajlar veriyor, özgürlük savaşlarının hikâyelerini Ermeni gençlere anlatıyorlar. 4 Mayıs 2001'de Ermeni Başbakanı Andranik Margaryan, Karapetyan ile yaptığı görüşmede, Orly havalimanındaki saldırıyı gerçekleştiren Varujan Karapetyan'ın Fransa'da hapisneden çıkarılmasından duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Erivan Belediye Başkanı Robert Nazaryan, Karapetyan için iş ve konut sağlanmasına dair söz vermiştir.⁵⁸

Sonuç

21. yüzyılda evrensel ve ulusal sorunların çözülmesinin önündeki en büyük engellerden biri olan uluslararası terörizmin karmaşık ve çelişkili bir toplumsal, siyasi ve hukuki fenomen olduğu ve sıkıca iç içe geçmiş kişilik - toplum - devlet - uluslararası toplum ilişkileri zinciri olduğu sonucuna varabiliriz. Bu çalışmada Ermeni diasporası ve ASALA örneği bazında diaspora ve terör örgütleri arasındaki bağlantılar incelenmiştir. Çalışma iki varsayım üzerine odaklanmıştır: 1) Terör örgütlerinin faaliyetleri diasporaların etnik kimliğini güçlendirebilir. 2) Bir devlet ve toplum için büyük bir tehdit olarak algılanan terör örgütleri, diğer bir toplum için kurtarıcı kahramanlar olarak kabul edilebilir.

Araştırmanın sonuçlarına göre, sosyal inşa olan "terörizm" in derin kökenlerinin olduğu ve topluluğun kimliği ile ilişkili olduğu açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Tehcirden sonraki yıllarda esasen Ortadoğu'da yerleşmiş Ermeni toplumu, Ermeni Soykırımı efsanesini yayarak ve etnik kimliğini güçlendirerek Ermeni gençlerini ortak düşman olarak belirlediği Türkiye'ye ve Türklere karşı birleştirmeyi başarmıştır. 1915 olaylarının hatırası, ulusal bir fikre dönüşerek, dünyanın dört bir yanına dağılmış sayısız Ermeni diasporasının kimliklerini, dayanışmalarını ve ulusal bilinçlerini korumalarına yardımcı olmuştur. Bununla birlikte, ASALA durumunda, çifte bir etkileşim gözlemlenmiştir. Ermeni etnik kimliğinin güçlenmesi ardından Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkıntılarında doğan Türkiye Cumhuriyeti'ne ve bir ulus olarak Türklere yönelik nefret ve dünya ülkelerini Ermeni soykırımını tanımaya zorlamak için siyasi çabaların başarısızlığı bazı Ermeni gençlerini radikalleştirerek terör yoluna yönlendirmiştir. Buradan zulüm gören veya haklarının ihlal edildiğini düşünen halkların etnik kimliğinin toplumun radikalleşmesine yol açabileceği sonucuna varmaktayız. Etnik kimliğinin güçlenmesi sonucunda radikalleşmiş ve terör yoluna başvurmuş Ermeni toplumu oluşturduğu terör örgütlerinin faaliyeti sayesinde kısa sürede siyasi yollarla elde edemediği başarılarla ulaşmıştır. Örneğin, ASALA, hedeflerinden bazılarını gerçekleştirerek Ermeni soykırımının bazı ülkeler tarafından tanınması, Ermeni kimliğinin daha da güçlenmesi, Avrupa'da yaşayan Ermenilerin kendi dillerini ve tarihlerini öğrenmeleri, ASALA'nın savaşını desteklemeleri gibi sonuçlara ulaşmıştır. ASALA, diaspora Ermeni kimliğinin canlanmasının sembolü haline gelmiştir. Çalışmada yapılan analiz vasıtasıyla terör örgütlerinin faaliyetlerinin de toplumun etnik kimliğinin güçlenmesine yol açabileceğine dair başlangıçta yapılan varsayım kanıtlanmıştır.

Sosyal gerçekliğin inşası olan terörizm farklı toplumlar tarafından farklı algılanabiliyor. İstisnasız tüm teröristler, suçlarını ideolojik fikirlerle haklı çıkarır. Radikaller, kullanılan

58 A.g.e.

şiddeti haklı çıkarmak için, “fazladan” insanların ortadan kaldırılmasının ideal bir topluma yol açabileceğini iddia eder. Kendilerini “özgürlük ve bağımsızlık savaşçıları,” “devrimciler,” “kurtarıcılar,” “halkın intikamcıları” vb. adlandırarak romantikleştirir ve yüceltirler. ASALA örneğinde, sadece teröristlerin kendileri değil, tüm dünyadaki Ermeni diasporası da onları özgürlük ve adalet savaşçıları olarak beyan etmiş, ve bugüne değin “ASALA gazileri”ni onore etmişlerdir. ASALA’nın saldırılarını yönelttiği toplumlar ise (önce Türkiye devleti ve Türk toplumu, daha sonra Batı ülkeleri) ASALA’yı terör örgütü, üyelerini ise terörist olarak algılamıştır. Böylece, aynı örgütün farklı toplumlar tarafından farklı şekilde algılanmasına dair varsayım da doğrulanmıştır.

KAYNAKÇA

- 1277th Plenary Meeting of the OSCE Permanent Council, *Statement by the Delegation of Turkey*, 30 July 2020, <https://www.osce.org/files/f/documents/0/7/463593.pdf> (Erişim tarihi: 04.10.2022)
- Agius, Ch. “Social Constructivism,” in *Contemporary Security Studies*, edited by Alan Collins, 87-103, New York: Oxford University Press, 2013.
- Armenian Atrocities and Terrorism*, Publication of the Assembly of Turkish American Associations, Michigan University, 1997.
- Tunçer, Asil S. “ASALA örgütü,” *Türk Dünyası Araştırmaları*, Cilt 118, Sayı 233 (Mart-Nisan 2018), 85-104
- Briggs, Eppie. “The Munich Massacre: A New History,” BA, History University of Sydney, 2011.
- Byman, D. et al. *Trends in outside support for insurgent movements*, RAND, 2001.
- Carpenter, Ami C. *Community Resilience to Sectarian Violence in Baghdad*, Springer, 2014.
- Crenshaw, M. “The Causes of Terrorism,” *Comparative Politics*, 13 / 4 (1981): 379-399.
- Çevik-Ersaydı, B.S., “The Armenian Diaspora and the Need for the “Other”,” *Gazi Akademik Bakış*, Cilt 5, Sayı 9, (Ocak 2011): 93-107
- Dugan L. et al. “Sudden Desistance from Terrorism: The Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia and the Justice Commandos of the Armenian Genocide,” *Dynamics of Asymmetric Conflict* 1 / 3 (2008): 231-249.
- Fodor G. “La question arménienne en France et en Hongrie au XXe siècle,” In: *Entre coopération et antagonismes*. Éditions Codex, 51-57, Université de Pécs: Talmont St. Hilaire, 2014.
- Garrison, Arthur H. “Defining Terrorism: Philosophy of the Bomb, Propaganda by Deed and Change through Fear and Violence,” *Criminal Justice Studies* 17 / 3 (2004): 259-279.
- Hoffman, B. *Radicalization, Terrorism, and Diasporas* (Summary of the Joint Conference by the RAND Corporation and the Center for Security Studies, Zurich, 2007).
- Hopf T., “The Promise of Constructivism in International Relations Theory,” *International Security*, 23 / 1 (1998): 171-200
- Hyland, Francis P. *Armenian Terrorism The Past, The Present, The Prospect*, USA, Westview Press, 1991.
- Kroening M. and Barry P., “How to Deter Terrorism,” *The Washington Quarterly* 35 / 2 (Spring 2012): 21-36.
- Masters D. & Patricia Hoen. “State Legitimacy and Terrorism,” *Democracy and Security*, 8 / 4 (2012): 337-357.

- McDonald M., "Securitization and the construction of security," *European Journal of International Relations*, 14 / 4 (2008): 563-587.
- Olzak, S. "Ethnic and Nationalist Social Movements," in *The Blackwell Companion to Social Movements*, edited by David A. Snow et al., 666-693, Blackwell Publishing, 2004.
- Roe, P. "Societal Security", in *Contemporary Security Studies*, edited by Alan Collins, 176-189, Oxford: Oxford University Press, 2013.
- Saul, Ben. "Definition of "Terrorism" in the UN Security Council: 1985–2004," *Chinese Journal of International Law*, 4 / 1 (2005): 141–166.
- Sheffer G. "Diasporas and Terrorism," in *The Roots of Terrorism*, edited by Louise Richardson, 118-129, New York: Routledge, 2006.
- "The Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia: A Continuing International Threat." Research paper prepared by CIA Terrorism Analysis Branch, Instability and Insurgency Center, Office of Global Issues, Office of European Analysis (1984).
- Türkiye Cumhuriyeti'nin 3713 sayılı 12/4/1991 tarihli Terörle Mücadele Kanunu <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.pdf> (Erişim Tarihi: 17.06.2022).
- Wendt, A. "Anarchy is What States Make of It," *International Organization* 46/2, (1992): 391-425
- Wendt, A. "Constructing International Politics," *International Security*, 20,/ 1 (1995): 71-81.
- Whitbeck, John V. "What is the Definition of Terrorism?," September 09, 2004 <http://www.miftah.org/Display.cfm?DocId=4747&CategoryId=5> (Erişim tarihi: 27.03.2022)
- "Вазген Сисян: Мы все верили в одну идею", Интервью с Вазгеном Сисяном, Воскепар, 19 февраля 2012 ["Vazgen Sislyan: Mi vse verili v odnu ideyu", Intervyu s Vazgenom Sislyanom b Voskepar, 19 fevralya 2012], http://www.voskepar.ucoz.ru/news/vazgen_sisljan_my_vse_verili_v_odnu_ideju/2012-02-19-1055 (Erişim tarihi: 17.06.2022)
- "Герои Армянского терроризма", ["Geroi Armyanskogo terrorizma"], <https://gulustan.info/2013/02/25/arm-terror-2/> (Erişim tarihi: 17.06.2022)
- Гидденс, Э. Устройство общества: Очерк теории структуризации. Москва: Академический Проект, 2005 [Giddens, E. *Ustroenie obşestva: Oçerk teorii strukturazii*. Moskva: Akademiçeskiy proekt, 2005]
- Гурба, В. и Н. Фокин. "Этнонациональные факторы терроризма", Вестник непрерывного образования, 1 (2015): 42-52 [Gurba V. i N. Fokin. "Etnonasionalnie faktori terrorizma", *Vestnik neprerivnogo obrazovaniya* 1 (2015): 42-52]
- Давтян, С, "Армянские общины Сирии, Ливана, Египта и Ирака в международных отношениях Ближнего Востока: XX - начало XXI века", Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук, Нижегородский государственный университет им. Н.И. Лобачевского, 2010 [Davtyan, S. "Armyanskiye obşini Sirii, Livana, Yegipta i İraka v mejdunarodnikh otnoşeniyakh Blijnego Vostoka: XX-naçalo XXI veka", *Dissertasiya na soiskanie uçoноy stepeni kandidata istoriçeskikh nauk, Nijegorodskiy gosudarstvennyy universitet im.N.I.Lobaçevskogo*, 2010]
- Джафаров Т., "Формирование армянской диаспоры в Ливане и её общественно-политическая активность", Современная научная мысль, 3, (2020):138-143 <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-armyanskoj-diaspory-v-livane-i-ee-obschestvenno-politicheskaya-aktivnost> (erişim tarihi: 23.01.2023) [Djafarov T., "Formirovanie armyanskoj diaspori v Livane i yeуo obşestvenno-politiçeskaya deyatelnost", *Sovremennaya nauçnaya mısl*, 3, (2020):138-143]

- Исмаилов А. Тайны и явь армянства, Баку, Элм, 1990 [İsmaïlov A. *Taynı i yav armyanstva*, Баку, Элм, 1990]
- Кузнецов, О. История транснационального армянского терроризма в XX веке, Москва, И.Д. Аквариус, 2015 [Kuznetsov O. *Istoriya transnatsionalnogo armyanskogo terrorizma v XX veke*, Moskva: i.d. Akvarius, 2015].
- Лебедева М.М., Харкевич М.В., “Теория международных отношений в зеркале современных российских исследований”, Вестник МГИМО 5, (2016) URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/teoriya-mezhdunarodnyh-otnosheniy-v-zerkale-sovremennyh-rossiyskih-issledovaniy> (Erişim tarihi: 19.05.2020) [Lebedeva M.M., Kharkeviç M.V., “Teoriya mejdunarodnikh otnoşeniy v zerkale sovremennikh issledovaniy”, Vestnik MGİMO 5, (2016)]
- Мстители. История армянской боевой организации АСАЛА [Mstiteli. *Istoriya armyanskoy boyevoyo orqanizatsii ASALA*], 18.09.2014, <https://topwar.ru/58418-mstiteli-istoriya-armyanskoy-boveyo-organizacii-asala.html> (Erişim tarihi: 17.06.2022)
- Оганесян Э., Век борьбы, Мюнхен-Москва, Издательство “Феникс”, 1991 [Oganesyan E., *Vek borbi, München – Moskva, İzdatelstvo “Feniks”*, 1991]
- Савичева, Е.М. “Ливан и Турция: Конструктивный диалог в сложной региональной обстановке”, Вестник РУДН, Серия: Международные отношения, 4, (2008) : 52-62 [Savicheva, E.M. “Livan i Tursiya: Konstruktivniy dialog v slojnoj regionalnoy obstanovke”, Vestnik RUDN, Seriya: Mejdunarodnie Otnoşeniya, 4, (2008) : 52-62] (Erişim tarihi: 07.06.2022)
- Федеральный закон Российской Федерации от 6 марта 2006 г. N 35-ФЗ О противодействии терроризму [Federalniy zakon Rossiyskoy Federasii ot 6 marta 2006 q. O protivodeystvii terrorizmu] https://rg.ru/2006/03/10/borba-terrorizm.html?utm_source=rg.ru&utm_medium=offline&utm_campaign=back_to_online (Erişim Tarihi: 17.06.2022)

